

TAKSÁS BALÁZS¹**A biztonság gazdasági dimenziójának jellemzői, a gazdasági biztonság szintjének mérése****Characteristics of the economic security dimension and the possible measurement of its security level****Absztrakt**

A cikk röviden bemutatja a biztonság gazdasági dimenzióját, a dimenzió jellemzőit, egyes alrendszeit, azok összetevőit, folyamatait. Feltárja, hogy milyen mutatók segítségével mérhetőek a gazdasági biztonság általános szintjében bekövetkező változások. A megalkotott dinamikus indikátorok segítségével (a mutatók alkalmazhatóságának alátámasztásául) pedig röviden elemzi, és kimutatja, hogyan erősödtek fel a gazdasági biztonsági kockázatok Magyarország tekintetében 2000 és 2007 között. Az alkalmazhatóságra építve a cikk a végén javaslatot tesz az indikátorok önálló és kiemelt csoportban történő folyamatos mérésére és figyelemmel kísérésére.

Kulcsszavak: biztonsági tanulmányok, gazdasági biztonság, gazdasági világváltság

Abstract

This article shortly presents and describes the economic dimension of the security, its subsystems and processes. It creates indicators and discovers the possible way and method of measuring changes in the security level of the economic dimension. The article proves the usability of the created indicators with analyzing and pointing out the strengthening security risks in case of Hungary between 2000 and 2007. At the end, the article proposes the contiguous measurement and monitoring of these important indicators.

---

¹ Nemzeti Közszerológati Egyetem, Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, adjunktus/National University of Public Service, Faculty of Military Science and Officer Training, E-mail: taksas.balazs@uni-nke.hu, ORCID: 0000-0001-7583-4198

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 2. szám

Keywords: security studies, economic security, economic world crisis

A nemzetközi biztonsági tanulmányok szakirodalom már a globális pénzügyi-gazdasági világválság előtt felhívta a figyelmet arra, hogy a biztonság egyes dimenziói közül a gazdasági dimenzió felértékelődésének lehetünk szemtanúi. 2008 óta ez a folyamat még hatványozottabban hangsúlyossá vált. Azonban a tudomány nem tudta eléggé erőteljesen lekövetni a folyamatot. A legjelentősebb nemzetközi szakirodalmak is megjegyzik,² hogy hiába ez a felértékelődés, a gazdasági dimenzió erősen alulkutatott, alrendszeri nem kidolgozottak, s keveset tudunk a biztonság gazdasági dimenziójában végbemenő folyamatokról, összefüggésekről. Hazánkban még kevesebb mű foglalkozott a területtel. Éppen ezért is választottam kutatásom témájául a biztonság gazdasági dimenziójának vizsgálatát, melyben a tudományos problémát a következőképpen fogalmaztam meg: *jelenleg Magyarországon a biztonsági tanulmányok tudományterületen hiányzik egy olyan matematikailag kezelhető mutatórendszer, amely alkalmas a gazdasági biztonság alrendszer-szintű, valamint komplex elemzésére és mérésére*. Ebben a cikkben a hosszú kutatás legalapvetőbb megállapításaiból a gazdasági biztonság mérése kapcsán elért eredményeket mutatom be.

A gazdasági biztonság fogalma alatt én a következőt értem: *olyan állapot, amelyben a gazdaság normál működését – azaz a gazdasági törvényszerűségekből adódó ciklikusság mértékétől nagyobb kilengésektől mentes, hosszú távú átlagban az adott gazdaság erőforrásainak megfelelő nagyságú növekedését – veszélyeztető tényezők és folyamatok aktivizálódásának kockázata az adott társadalomban megszokott mértéknél nem magasabb*. A definícióba bekerült az, hogy az aktivizálódás kockázata a megszokott mértéknél nem magasabb. Ennek oka, hogy a gazdaság működését alapvetően a kockázat jellemzi. A tőketulajdonos a megtakarításait kockáztatja, amikor létrehoz egy vállalatot, beruházásokat eszközöl (pl.: termelő eszközöket, technológiát vásárol), azért mert azt reméli, hogy a jövőben előállított termékeket vagy szolgáltatásokat el tudja majd adni, és ezzel (tőke)jövedelemre tesz szert. A piacgazdaság lételeme a kockázat, s mivel a világ országainak mindegyike részben vagy teljesen piaci alapon működő gazdasággal rendelkezik, vagy ilyen gazdaságok szereplőivel kapcsolatban áll, ezért a világon nincsen olyan gazdaság, amelynek a működését negatívan befolyásoló folyamatok bekövetkezésére nulla vagy nulla közeli az esély. Véleményem szerint normál mértékű kockázatnak tekinthető az adott gazdaság szereplői által hosszabb távon megszokott, a tervezési és cselekvési rutinjukba beleépített kockázati szint. Ez természetesen azt jelenti, hogy országonként eltérő a gazdasági biztonság egyes alrendszereihez köthető normál mértékű kockázat. Ez a szint nagymértékben kapcsolódik az egyes gazdaságok karakterisztikájához, az egyes társadalmak hagyományaihoz, értékrendjéhez, kockázatkerülő vagy kockázattűrő beállítottságához. Ezért olyan dinamikus mutatókat alkottam, amelyek képesek figyelembe venni ezt az országonként eltérő kockázattűrő beállítottságot. Ide kapcsolódik az is, hogy a gazda-

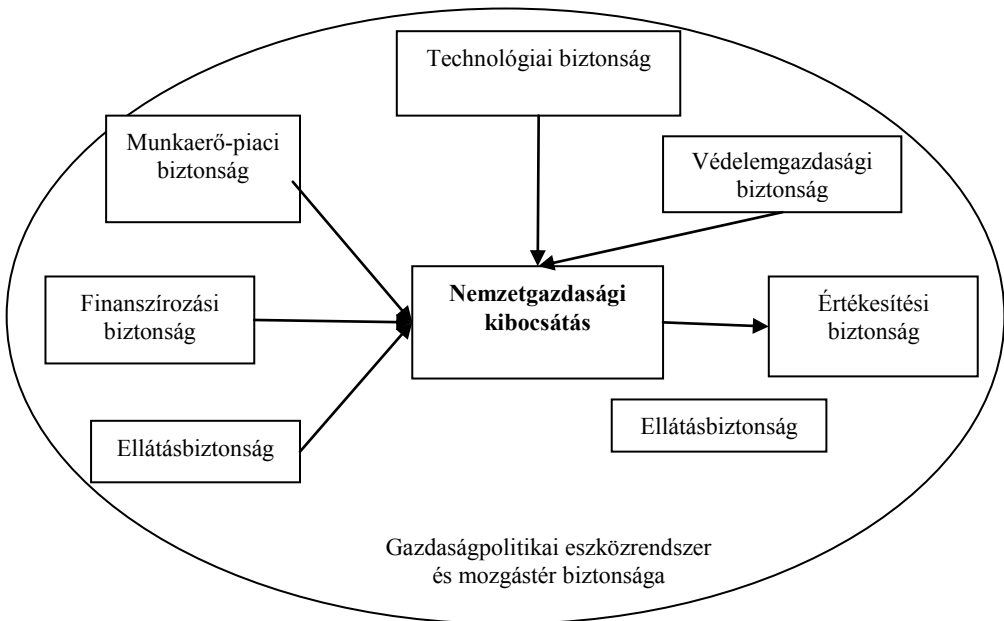
² Többek között: Contemporary security studies (edited: Collins, Alan) Oxford University Press, Oxford, 2013. 208. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 2. szám

ság működése normál üzemben nem biztonsági kérdés. Ilyenkor a piac (a piaci koordináció) és a megfelelő szakosított szervezetek (bürokratikus koordináció) képesek a gazdaság normál működését és fenntartható bővülését biztosítani. Az angol „securitization” kifejezésből kiindulva,³ a gazdaság működése akkor válik biztonsági kérdéssé, amikor a piac és a szakosított gazdaságpolitikai szervek már nem képesek kezelni a kockázatok aktivizálódását, azaz a gazdasági rendszer automatizmusai már nem tudják fenntartani a normál működést, és a kockázatok vagy fenyegetések kezelése magasabb szintű (pl.: kormányzati) beavatkozást igényel.

A biztonság gazdasági dimenziójának alrendszerei között a következőket tartam fel:

1. sz. ábra – Gazdasági biztonság alrendszerei
(Forrás: saját szerkesztés⁴)

Az ellátásbiztonság az ellátási lánc működésének biztonságát, azaz a termelési és szolgáltatási folyamatok működéséhez szükséges anyagi és szolgáltatási inputokhoz történő

³ A kifejezés értelmezése megtalálható: Biztonsági tanulmányok - Biztonságpolitika (szerk.: Gazdag Ferenc) Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2011. 73-75. o.

⁴ Taksás Balázs: Gazdasági biztonsági kihívások napjaink globalizált világában Nemzeti Közszoigálati Egyetem, Budapest, 2013. 31. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 2. szám

hozzáférés lehetőségét, valamint az előállított javak és egyéb működéshez szükséges eszközök azok felhasználóihoz történő eljuttatását jelenti. Ennél az alrendszerénél milyen tényezők erősíthetik a kockázatokat? Egyik részről az import beszerzés kockázatai mindig magasabbak lehetnek (politikai-, kereskedelmi-, költség-, és infrastrukturális kockázatok). Másrészről az ellátási- és elosztási infrastruktúra, valamint a termelés földrajzi koncentrált-ságából is adódhatnak kockázatok. Ezek méréséhez kerestem indikátorokat.

A finanszírozási biztonság megléte azt jelenti, hogy a nemzetgazdaság kibocsátási folyamatainak fenntartásához és bővüléshez, valamint amennyiben fennáll, a költségvetési hiány és az államadósság finanszírozásához elegendő megtakarításhoz képest hozzájutni a tőke- és pénzpiacokon. Itt a kockázatok erősödésének méréséhez megfelel a klasszikus közgazdasági mutató, amely a nemzetgazdaság nettó finanszírozási képességét méri. Amennyiben a mutató pozitív, a gazdaság saját szükségletein felül is rendelkezik megtakarítással, amennyiben negatív, külső megtakarításokra szorul. Valamint egyáltalán nem mindegy, hogy ezen szükséglet mértéke mekkora a gazdaság összteljesítményéhez képest.

A munkaerő-piaci biztonság a megfelelően képzett munkaerő meglétét és újratermelődését jelenti. Itt fennállhatnak hosszú távú kockázatok, mint az oktatási színvonal csökkenése, nem megfelelő strukturáltsága, középtávú kockázatok, mint a nemzetgazdaság szerkezeti átrendeződése és annak munkaerő-piaci lekötésének képessége, valamint rövid távú kockázatok, amely jellemzően a (e)migráció felerősödésében jelentkezik. A kutatás során mindezen időtávokhoz próbáltam mutatókat képezni.

A technológiai biztonságot a nemzetgazdasági kibocsátás fenntartásához és stabil növekedéséhez szükséges technológiai szint biztosíthatósága határozza meg. Napjaink világát egyértelműen a „technológiai determináció” fogalmával jellemezhetjük. Ez azt jelenti, hogy egy országnak a világgazdaságban elfoglalt pozícióját döntően, sőt szinte kizárólagosan a nemzetgazdaság technológiai színvonala határozza meg. A jelenlegi technológiai szint alapvetően a termelékenységgel mérhető, a jövőben várható pedig a kutatás-fejlesztés relatív értékével.

A védelemgazdasági biztonság szintjét a nemzetgazdaság krízisidőszaki működésre történő átállásának képessége határozza meg, hiszen a gazdasági biztonságna továbbra is nagyon fontos része az, hogy a nemzetgazdaság mennyire képes feladatát normál működési időszaktól eltérő (magyar jogszabályi megfogalmazásban: különleges jogrend alkalmazásának időszakában) ellátni. Értekezésemben a gazdaságmozgósítás idő, minőségi és mennyiségi paramétereire megpróbáltam a legalapvetőbb aggregált mutatókat megvalósítani.

A következő alrendszer az értékesítési biztonság, amely azzal foglalkozik, hogy a nemzetgazdaság vállalatai mennyire képesek az előállítandó javakat belső vagy külső piacon értékesíteni. Ez függ a vállalatok versenyképességétől, rugalmasságától, valamint a külpiaci kapcsolatuktól. Itt a kockázatok változásának mérése kapcsán mindenképpen meg kell említenünk az exportfüggőséget, hiszen az export kapcsán is fennállnak ugyanazok a

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 2. szám

politikai, kereskedelempolitikai, infrastrukturális kockázatok, amelyeket az import kapcsán már említettem. Másrészt az értékesítési biztonság legfontosabb mutatója a világgazdasági versenyképesség alakulása. Ezt az euró-zóna perifériás országainak problémái is tökéletesen igazolják nekünk. (Vagy éppen az értékesítésből származó jövedelem visszaesésére jó példa Oroszország helyzete is az olaj világgazdasági árának erőteljes csökkenése következtében.)

A gazdaságpolitikai eszközrendszer és mozgástér biztonsága azt jelenti, hogy az állam képes az előző alrendszerek biztonsági szintjét a megfelelő irányba befolyásolni. Ez a lehetőség döntően az eszközrendszerrel, illetve a fiskális és monetáris mozgástér nagyságától függ. Ez utóbbiak jellemzően makroökonómiai mutatókkal írhatóak le.

A gazdasági dimenzió alrendszerének bemutatásán túl további fontos következtetéseket vontam le. Megvizsgáltam például a gazdasági biztonság alrendszerének megingásából adódó hatásmechanizmusok súlyosságát, a biztonság kockázatainak és fenyegetéseinek várható jövőbeni alakulását, az egyes alrendszerek kapcsolatrendszerét. Az egyes biztonsági alrendszerek megingásának következményei eltérőek lehetnek különböző országokban, azonban gazdasági és társadalmi rendszerünk komplexitásából adódóan a gazdasági biztonság alrendszereit a *kaotikus dinamika* jellemzi. Ez azt jelent, hogy az egyensúlyi pontból történő kicsi kilengés is kimozdítja a rendszert a nyugalmi állapotából, és nehezen, szinte lehetetlenül előrejelezhető hatásmechanizmusokat indít el. Véleményem szerint ezért is fontos ez a kutatás, mert a munka során próbáltam olyan fogódzkodókat nyújtani a szakértők és döntéshozók számára, amelyek segítségével idejekorán észlelhetők a gazdasági biztonság egyes alrendszerének biztonsági szintjében bekövetkező változások. Kifejtettem azt is, hogy bár szerintem a szociális biztonság nem a gazdasági biztonság része, a két dimenzió kapcsolatát a *cirkuális kauzalitás* jellemzi. Azaz a társadalmi különbségek jelentős megingása, a mélyszegénység kialakulása előbb-utóbb gazdasági problémákat okoz, s a gazdasági problémák is a társadalmi különbségek növekedésével, mélyszegénység kialakulásával járnak együtt. S a folyamat eskalálódása egyre inkább egy öngerjesztő folyamattá válik. Ugyanígy feltártam, hogy a gazdasági biztonság szintje és a *világgazdaság aszimmetrikus kapcsolatai* között szoros összefüggés található. Egy gazdaság minél több és minél egyenlőtlenebb aszimmetrikus kapcsolatokkal kötődik a világgazdaság rendszeréhez, annál erőteljesebbek a gazdasági biztonsági kockázatok.

Az egyes alrendszerek biztonsági szintjét mérni képes rengeteg mutatószám elemzése meghaladja ennek a cikknek a terjedelmét (talán egy következő cikk témája lehet), azonban mindenképpen szeretném bemutatni azokat a dinamikus indikátorokat, amelyeket azért alkottam, hogy a gazdasági biztonság általános szintjében bekövetkező változásokat képesek legyenek idejekorán jelezni a szakemberek és a döntéshozók számára. A használhatóságukkal szembeni követelmény alapja az volt, könnyen mérhető és előállítható indikátorok legyenek, és minden alrendszerhez kapcsolódjon legalább egy indikátor, amely az adott alrendszer biztonsági szintjét megfelelő mértékben képes kifejezni. Ezen kívül, mivel folyamatot akarunk mérni, dinamikus mutatók előállítása szükséges. A dinamikus

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 2. szám

mutatók értékére hatással lehetnek a konjunktúra-ciklusok, így, hogy a legnagyobb hatással lévő Juglar-ciklus torzító hatásait lehetőleg csökkentsük, 8 éves intervallumon számított dinamikus mutatókat alkottam. Ezek a következők:

- *Gazdasági nyitottság*: a vizsgált évben a külkereskedelem értékének GDP-hez viszonyított alakulása összehasonlítva a vizsgált 8 éves intervallum átlagával.
- *Importenergia-függőség*: a vizsgált évben az energia-mérleg alakulása összehasonlítva a vizsgált 8 éves intervallum átlagával.
- *GDP arányos nettó finanszírozási képesség*: az adott évben a gazdaság GDP arányos nettó finanszírozási képessége összehasonlítva a vizsgált időszak 8 éves átlagával.
- *Munkaerő-piaci mérleg*: a vizsgált évben a munkaerő-piaci mérleg alakulása összehasonlítva a vizsgált 8 éves intervallum átlagával.
- *Követelménytámasztók krízisidőszaki igényeinek összesítéséből számított védelemgazdasági igénynek a GDP-hez viszonyított aránya*: a vizsgált év értéke viszonyítva a vizsgált 8 éves intervallum átlagához.
- *Világpiaci versenyképesség alakulása (azaz reál egységnyi munkaerőköltség %-os változása / termelékenység %-os változása)*: a reál egységnyi munkaerőköltség, valamint a termelékenység egymáshoz viszonyított alakulása a 8 éves időintervallum alatt.
- *Relatív államadósság*: vizsgált év adata viszonyítva a vizsgált 8 éves intervallum átlagához.

A fenti mutatók folyamatos nyomon követése gyorsan képes jelezni, ha az adott gazdaságban a kockázatok a normál mértékhez képest megnövekednek. Az adott év értékét az adott évet is magába foglaló 8 éves intervallum átlagához viszonyítjuk. A 8 éves intervallum átlaga jelenti az adott gazdaság szereplői által megszokott értéket, míg az adott év értékének ettől történő eltérése mutatja a kockázatok növekedését vagy csökkenését. A rendszer alkalmazhatóságának bizonyításául bemutatom a mutatók értékét Magyarország tekintetében a 2000 és 2007 közötti időszakban. Magyarországot a 2008-as pénzügyi-gazdasági világválság nagyon mélyen érintette, jóval súlyosabban, mint a legtöbb fejlett vagy hasonló fejlettségű országot. (A gazdaság teljesítménye például csak 2014 végére érte el a válság előtti szintet.) Azaz amennyiben a mutatók tényleg jók, akkor ebben az időszakban jelezniük kellett a magyar gazdaság növekvő biztonsági kockázatait. Ezért teszteltem a mutatókat.

2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
48,5947	30,50642	5,92617	-0,33714	-0,82936	-0,18391	18,26396	19,83237

A gazdasági nyitottság – a közvetlen külföldi beruházásoknak is köszönhetően – brutálisan gyorsan nőtt az időszak elején, ezért az adott év értéke az azt magába foglaló legutolsó 8 év átlagához képest jelentős pluszt mutatott. (2000-ben 48,6%-kal magasabb volt a külkereskedelem GDP-hez viszonyított értéke, mint az 1993-2000-es időszak átlagában. Ez

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 2. szám

nagyon erőteljes import és export növekedést takar.) 2002-től az erősödő belső fogyasztásnak köszönhetően a gazdaság külföldi kitétsége a korábbi időszakhoz képest minimálisan csökkent, majd a belső keresletcsökkenést generáló restriktív fiskális és monetáris intézkedéseknek köszönhetően 2006-tól a gazdaság külső függősége újra jelentősen nagyobbá vált, mint a korábbi évek átlaga, azaz növekvő trendre állt. Látható, hogy összességében az időszakban nagyon erőteljesen nőtt a magyar gazdaság külpiaci függősége, mint az ellátás mind az értékesítés területén. Így egyre fontosabbá vált a magyar gazdaság nemzetközi versenyképessége, mert csak így tartható fenn a magas exportértékesítésen alapuló életszínvonal.

- *Importenergia-függőség*: a vizsgált évben az energiamérleg alakulása összehasonlítva a legutolsó 8 év átlagával. (PJ)⁵

2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
-30,9	-19,7875	-35,7125	-83,5625	-58,3875	-105,75	-82,2	-38,5

Az ország természeti adottságából, valamint társadalmi és gazdasági fejlettségéből adódóan természetesen Magyarország energiamérlege negatív. Azonban a fenti táblázat azt is jól mutatja, hogy az energiamérleg trendje egyre nagyobb negatívumot mutat, mivel a vizsgált időszakban minden egyes év értéke negatív irányba tért el az adott évet magába foglaló legutolsó 8 év átlagának értékétől. (Értelmezés: 2000-ben az energiamérleg értéke 30,9%-kal tért el negatív irányba a mérleg értékének 1993 és 2000 közötti átlagától.) Azaz az ellátásbiztonság kockázatai az energiaellátás területén is folyamatosan erősödtek a vizsgált időszakban.

- *GDP arányos nettó finanszírozási képesség*: az adott évben a gazdaság GDP arányos nettó finanszírozási képessége összehasonlítva a legutolsó 8 év átlagával. (%)⁶

2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
-0,02409	0,00161	-0,01003	-0,01836	-0,01678	0,00512	0,005351	0,004789

A vizsgált időszak egészében Magyarország nettó finanszírozási képessége negatív, ami azt jelenti, hogy a magyar gazdaság működéséhez külföldi megtakarításokra is szükség van. A táblázatban a pozitív előjelű értékek azt mutatják, hogy ez a külső függőség értéke a megelőző 8 év átlagához képest csökkent, a negatív értékek pedig az ellenkezőjét jelzik, azaz a külső finanszírozási szükség a megelőző 8 év átlagához képest nőtt (vagyis a mutató értéke tovább romlott, azaz negatív irányba tért el az átlaghoz képest.) Látható, hogy a

⁵ Központi Statisztikai Hivatal (KSH) adatbázis

⁶ Világbank (WB) adatbázis

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 2. szám

gazdasági nyitottságnál leírt belső keresletnövekedést a 2000-es évek közepén alapvetően külső hitelfelvétel generálta, hiszen a nettó finanszírozási mutató ugyanezen időszakban folyamatosan romló értéket vett fel, ami azt jelenti, hogy ugyan a külpiac kapcsán az ellátás- és értékesítési biztonság kockázati szintje valamelyest csökkent ezekben az években, de a finanszírozási biztonsággal kapcsolatos kockázatok növekedtek.

- *Munkaerő-piaci mérleg*: a vizsgált évben a munkaerő-piaci mérleg alakulása összehasonlítva a legutolsó 8 év átlagával.

Magyarország munkaerő-mérlege a vizsgált időszakban végig pozitív volt⁷, ezért a munkaerő-piacon rövidtávon komoly biztonsági kihívásokkal nem kellett szembenéznie. A kockázatok inkább hosszabb távon, belső, strukturális problémákból fakadtak (és fakadnak jelenleg is).

- *Követelménytámasztók krízisidőszaki igényeinek összesítéséből számított védelemgazdasági igénynek a GDP-hez viszonyított aránya*: a vizsgált év értéke viszonyítva a legutolsó 8 év átlagához.

Ugyan a honvédelem közvetlen költségei jól mértek⁸, de ez a gazdaságmozgósítási alapmutató Magyarországon csak 2001 és 2005 került mérésre, akkor is csak a területtel foglalkozó szakember tudományos kutatása során.⁹ (Ezért javasolt lenne a mérés bevezetése.) Ebben az időszakban a mutató a hivatkozott tudományos értekezésben meghatározott értékeknek megfelelően alakult. Jelen pillanatban ennél valamivel alacsonyabb lehet (azaz a védelemgazdasági biztonság szintje minimális mértékben csökkenhetett), igaz ez csak a terület szakembereinek feltételezése, számításon nem alapul.

- *Világpiaci versenyképesség alakulása (azaz a reál egységnyi munkaerő-költség %-os változása / termelékenység %-os változása)*: a reál egységnyi munkaerőköltség, valamint a termelékenység egymáshoz viszonyított alakulása a 8 éves időintervallum alatt.

A világpiaci versenyképesség mutatója kapcsán az európai adatok 2005-ös bázisértékkel számoltak. Magyarország mutatóit a következő táblázat mutatja: (%)¹⁰

2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
100,5456	100,1805	100,3263	100,7163	99,7676	100	98,59949	99,29846

⁷ Világbank (WB) adatbázis

⁸ Dr. Pap Andrea: A XIII. Honvédelmi Minisztérium fejezet kiadásainak alakulása a 2005-2013. közötti időszakban Nemzeti Közszerződési Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, Budapest, 2015.

⁹ Medveczky Mihály: A nemzetgazdaság minősített időszakos teljesítőképessége vizsgálatának elméleti alapjai és a gazdaságmozgósítás tervezésének lehetséges korszerűsítési irányai Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2004.

¹⁰ Európai Bizottság (AMECO) adatbázis

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 2. szám

A 100% feletti érték azt mutatja, hogy abban az évben a reál egységnyi munkaerő-költség / termelékenység értéke magasabb volt, mint 2005-ben, a 100%-nál alacsonyabb érték pedig az ellenkezőjét, azaz a termelékenység szempontjából kedvezőbben alakult adatot. Látható, hogy a vizsgált időszakban Magyarország kapcsán ez az alap versenyképességi mutató nem igazán változott. Ez önmagában még nem mutatja a kockázatok erősödését. Azonban ha a környező, velünk versenyző országok adatait vizsgáljuk meg, akkor azt tapasztaljuk, hogy ott javult a helyzet. Így a mi stagnálásunk relatíve rossz érték, és növekvő értékesítési kockázatokat takar.

— *Relatív államadósság*: vizsgált év adata viszonyítva a legutolsó 8 év átlagához (%).¹¹

2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
-9,43296	-9,99968	-8,75065	-3,24252	1,525917	4,270385	5,371213	5,269952

Mindig az adott évet tekintve, a legutolsó 8 év átlagához képest 2003-ig a vizsgált időszakban alacsonyabb volt az államadósság értéke. 2004-től azonban megfordul a trend, és gyorsuló ütemben kezd elszakadni az adott év aktuális értéke az adott évet magába foglaló legutolsó 8 év átlagától. (Az értékeket a következőképpen értelmezhetjük: 2000-ben 9,43%-kal kisebb volt a GDP arányos államadósság, mint az 1993 és 2000 közötti időszak átlaga, míg 2007-ben 5,27%-kal magasabb, mint a 2000 és 2007 közötti időszak átlaga.) Ez azt mutatja, hogy a vizsgált időszak második felében a gazdaságpolitikai eszközrendszer és mozgástér biztonsági kockázatai fokozott ütemben erősödtek, a gazdaságpolitikai mozgástér beszűkült.

Az adatok alátámasztják a mutatók alkalmazhatóságát. Az indikátorok megmutatták a magyar gazdaság nagyon erőteljesen növekvő külpiaci függőségét, amely csak javuló versenyképességgel lett volna fenntartható. Azonban a versenyképességi mutató stagnálást jelzett, amely a környező országok javuló adatával összehasonlítva egyértelműen rossz adatnak tekinthető. Ebből adódóan a mutatók pontosan jelezték, hogy amennyiben a világgazdaságban vagy az európai piacon kereslet-visszaesés történik, akkor az a magyar gazdaságot súlyosabban fogja érinteni, mint a környező országokat. Mind emellett ez a rendszer jelezte a komoly finanszírozási kockázatokat is, azaz azt, hogy a magyar gazdaság az egész vizsgált időszakban jelentős mértékben a külföld megtakarításainak köszönhetőe teljesítményének fenntarthatóságát. Azaz várható volt, hogy amennyiben a külföldi finanszírozás valamilyen oknál fogva kiesik, akkor az a gazdaság teljesítményének további gyors és jelentős visszaesésével fog párosulni. Valamint a mutatók azt is kimutatták, hogy mindeközben a magyar gazdaságpolitika mozgástere és eszközrendszere jelentősen lecsökkent, így egy válság kialakulásakor sokkal kevesebb eszköz állt rendelkezésre a hely-

¹¹ Világbank (WB) adatbázis

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 2. szám

zet kezelésére. Legvégül, az indikátorok rámutattak Magyarország energiafüggőségének növekedésére is.

A mutatók összességében tehát pontosan észlelték a magyar gazdaság működése kapcsán a kockázatok felerősödését 2000 és 2007 között. Amennyiben nemzetközi összehasonlításban is vizsgáltuk volna az adatokat, az általam megalkotott indikátorok azt is pontosan előrejelezték volna, hogy egy esetleges krízis kialakulása a világpiaci kereslet mértékében vagy a befektetői kockázati légkörben, sokkal erőteljesebben érintik és vetik vissza a magyar gazdaság teljesítményét, mint a velünk a világpiacon versenyző régiós versenytársak nagytöbbségét. Ami véleményem szerint a rendszer alkalmazhatóságát tovább növeli, az az objektivitása. Ezen mutatók kapcsán nehéz egymásnak ellentmondó szakpolitikai nézeteket kialakítani. Az indikátorok értékelése egyszerű és egyirányú matematikai logikán alapul, ezért nem lehet úgymond „megmagyarázni” azokat. Ezen alkalmazhatóságra építve javaslom a mutatók önálló és kiemelt csoportban történő folyamatos mérését és figyelemmel kísérését a (gazdaság)politikai döntéshozók számára.

IRODALOMJEGYZÉK:

1. Biztonsági tanulmányok - Biztonságpolitika (szerk.: Gazdag Ferenc) Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2011. ISBN: 978-615-5057-23-6
2. Contemporary security studies (edited: Collins, Alan) Third Edition Oxford University Press, Oxford, 2013. ISBN: 978-0199694778
3. Medveczky Mihály: A nemzetgazdaság minősített időszaki teljesítőképessége vizsgálatának elméleti alapjai és a gazdaságmozgósítás tervezésének lehetséges korszerűsítési irányai Doktori (PhD) értekezés Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2004.
4. Pap Andrea: A XIII. Honvédelmi Minisztérium fejezet kiadásainak alakulása a 2005-2013. közötti időszakban In: Hadtudományi Szemle VIII. évfolyam, 3. szám, p.: 126-140. Nemzeti Közszerzői Hivatali Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztviselői Kar, Budapest, 2015.
5. Taksás Balázs: Gazdasági biztonsági kihívások napjaink globalizált világában Doktori (PhD) értekezés Nemzeti Közszerzői Hivatali Egyetem, Budapest, 2013.
6. Európai Bizottság (AMECO) adatbázis - http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/ameco/index_en.htm (Letöltve 2015.12.17.)
7. Központi Statisztikai Hivatal (KSH) adatbázis - <http://www.ksh.hu/> (Letöltve 2015.12.17.)
8. Világbank (WB) adatbázis - <http://data.worldbank.org> (Letöltve 2015.12.17.)